

Naturvernforbundet i Nordre Follo
Solbråtanveien 26A
1410 KOLBOTN

Trondheim, 08.04.2021

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2021/2492

Saksbehandler:
Tone Lise Alstad Eid

Vedtak i klagesak om orienteringsløp i Gaupsteinmarka naturreservat

Vi viser til klagen på Statsforvalteren i Oslo og Viken (tidligere Fylkesmannen i Oslo og Viken) sitt vedtak 23.11.2020. Klagesaken ble oversendt fra Statsforvalteren i Oslo og Viken 12.02.2021.

1. Vedtak

Miljødirektoratet opprettholder Statsforvalteren i Oslo og Vikens vedtak.

Vedtaket er fattet etter forskrift om vern av Gaupsteinmarka naturreservat § 7 bokstav a, jf. forvaltningsloven § 34 fjerde ledd.

2. Kort om bakgrunnen for saken

Statsforvalteren i Oslo og Viken fattet 23.11.2020 vedtak om dispensasjon fra forskrift om vern av Gaupsteinmarka naturreservat til Indre Østfold Orienteringsklubb, for gjennomføring av orienteringsløpet Smaaleneløpet den 25.04.2021.

Smaaleneløpet arrangeres hvert år på ulike steder rundt om i området. Arena i 2021 vil være i nærheten av Unaas gård i Tomter i Indre Østfold kommune. Kartet som skal brukes dekker de østre delene av Gaupsteinmarka, inkludert Gaupsteinmarka naturreservat. Løpet tilbyr løyper til utøvere på ulike nivåer, og det er kun utøvere som løper de lengste rutene som vil bevege seg innenfor naturreservatet. I søknaden er det opplyst om at dette vil gjelde maksimalt 200 utøvere.

Statsforvalteren har stilt vilkår om at tiltaket skal gjennomføres så skånsomt som mulig og ta hensyn til naturverdiene. Postene skal utplasseres slik at de intakte lavlandsmyrene ikke blir berørt. Utplassering av postene skal ikke skade trær eller annen vegetasjon og skal tas ned senest dagen etter løpet. Arrangøren er ansvarlig for at eventuell søppel blir ryddet. Maksimalt antall deltakere som beveger seg innenfor naturreservatet er 200, og deltakerne skal få informasjon om at noen av postene ligger innenfor et naturreservat og at det her skal tas spesielle hensyn.

Vedtaket ble påklaget av Naturvernforbundet i Nordre Follo 12.12.2020.

Begrunnelse for klagen

Naturvernforbundet i Follo viser i sin klage til at det er en vesentlig svakhet ved dispensasjonssøknaden at det ikke foreligger kart over hvor det er planlagt å sette ut poster. Selv om det er satt vilkår om at de intakte lavlandsmyrene ikke skal berøres av postene, vurderes dette ikke som tilstrekkelig til å kontrollere ferdsel av denne typen i et område med store naturverdier. Ut over vilkår om å unngå myrområdene, foreligger det kun en oppfordring om å unngå særlig fuktige områder for å forhindre slitasje. Dette er for svakt formulert, og overlatt til tilfeldigheter og enkeltpersoners skjønn.

Det vises til forekomst av de rødlistede fugleartene lappugle (VU) og gjøk (NT), og selv om artene er registrert i andre deler av reservatet enn det aktuelle området for orienteringsløpet, kan det ikke utelukkes at disse artene enten bruker hele reservatet som sitt funksjonsområde eller veksler mellom områder. Kunnskapsgrunnlaget om effekten av påvirkninger kan ikke sies å være oppfylt i tilstrekkelig grad, og føre-var-prinsippet bør komme til anvendelse ved at orienteringsløpet ikke tillates i reservatet. Det påpekes også manglende vurdering av tiltaket opp mot naturmangfoldloven § 15, og at tidspunktet for løpet er midt i den sårbare hekke- og yngletiden. Orienteringsløpere vil medføre en vesentlig forstyrrelse for dyrelivet i denne sårbare perioden, og klager mener en dispensasjon strider mot naturmangfoldloven § 15 og mot verneforskriften § 3 bokstav b. Naturen i et reservat skal ha streng beskyttelse og fortrinnsrett, og det bes om at dispensasjonen trekkes tilbake med krav om at løpet avholdes utenfor reservatgrensen. Orienteringsløp og annen organisert aktivitet av større omfang som kan medføre unødig forstyrrelse og skade på artsmangfoldet bør i alle tilfeller legges utenom hekke- og yngletiden.

Andre innkomne merknader fra Indre Østfold Orienteringsklubb

Indre Østfold Orienteringsklubb har kommet med merknader til klagen i brev 01.02.2021. Orienteringsklubben er enige i at det burde vært sendt med kart over området planlagt brukt til orienteringsløpet. Det legges ved to kartskisser som viser postene som er planlagt satt ut og hvordan disse ligger i forhold til området med ansvarsarter innenfor naturreservatet. Grunnlagskartet er hentet fra Naturbase. Det vises til at påvirkningen har begrenset varighet og omfang, og at de aktuelle postene er plassert i et område som er et godt stykke unna området for de aktuelle ansvarsartene. Det stilles videre spørsmålsteget ved at o-løpere som beveger seg gjennom skogen skal utgjøre en *vesentlig* forstyrrelse. Det er sannsynlig at når de første deltakerne nærmer seg området vil fugler og andre dyr trekke videre inn i reservatet. Løypene er lagt opp sånn at alle deltakere beveger seg i samme retning, og dyr som blir skremt vil derfor kunne komme seg ut av området med liten risiko for å bli skremt tilbake av deltakere som kommer motsatt vei. Innimellom postene vil det også være et område der det ikke er naturlig for deltakerne å være, og her kan dyr oppholde seg relativt uforstyrret. Dette er prinsipper for løypelegging som alle store orienteringsløp følger. Det vises videre til at naturmangfoldloven § 15 ikke er spesielt knyttet opp mot naturreservater, og at et avslag i medhold av denne bestemmelsen kan sette presedens for alle orienteringsløp om våren, uavhengig av om det er i et naturreservat eller ikke.

Statsforvalterens vurderinger

Statsforvalteren i Oslo og Viken viser til at de vurderte det som hensiktsmessig først å stille vilkår til plassering av postene, for deretter å innhente kart og kontrollere postenes plassering. Arrangør har ettersendt kart som viser at postene skal plasseres i et barskogområde sør-øst i reservatet, og Statsforvalteren vurderer at plasseringen er egnet til å kanalisere deltakere utenfor de mest sårbare områdene, i tråd med vilkårene i vedtaket.

Statsforvalteren er enig i at det aldri vil være en garanti mot at orienteringsløpere beveger seg inn i sårbare områder. Arrangør har imidlertid forholdt seg til vilkårene ved å plasser postene i områder med mindre risiko for slitasje, og på denne bakgrunn vurderes at arrangementet kan gjennomføres. Statsforvalteren er som utgangspunkt enig i at arrangementer bør avholdes utenom hekketiden. I dette området er det imidlertid ikke registrert hekkende rødlistede fuglearter. Ettersom arrangementet skal gjennomføres i løpet av en dag vil eventuell forstyrrelse for artene i reservatet være midlertidig, og videre er det et begrenset område av reservatet som blir berørt. Det er derfor liten risiko for at orienteringsløpet vil forstyrre fuglelivet i nevneverdig grad.

Statsforvalteren viser til at naturmangfoldloven § 15 andre ledd innebærer et generelt forbud mot unødig jaging eller skade på viltlevende dyr og deres reir, bo og hi. Tiltak som er lovlig er normalt ikke å anse som unødig skade, jf. bestemmelsens tredje ledd. Så lenge arrangementet gjennomføres i tråd med dispensasjonen er det et lovlig arrangement. Hensynene som skal ivaretas gjennom naturmangfoldloven § 15 blir ivaretatt gjennom Statsforvalterens vurdering av naturmangfoldloven §§ 8-12 i behandlingen av søknaden. Statsforvalteren er ikke enig i at vedtaket er i strid med § 15 og den generelle aktsomhetsplikten i naturmangfoldloven § 6. Statsforvalteren finner ikke grunnlag for å endre sitt vedtak og oversender klagen til Miljødirektoratet for endelig avgjørelse.

3. Miljødirektoratets vurderinger

Miljødirektoratet er klageinstans og kan vurdere alle sider av saken, herunder ta stilling til nye omstendigheter, jf. forvaltningsloven § 34. Klageinstansen kan treffe nytt vedtak i saken eller oppheve det opprinnelige vedtaket og sende saken tilbake til ny behandling i førsteinstansen.

Vi anser at klagen er rettidig mottatt og finner saken tilstrekkelig opplyst til at klagen kan behandles. Det foreligger god kunnskap om naturverdiene i naturreservatet, både gjennom registreringer på 1980-tallet og i forbindelse med naturtyperegistrering i kommunene i 2005 og 2006, i tillegg til vurderinger som del av verneprosessen, jf. naturmangfoldloven § 8.

Bestemmelser som gjelder for naturreservatet

Vernebestemmelsene for naturreservatet går frem av forskrift 25. januar 2013 om vern av Gaupesteinmarka naturreservat. Formålet med opprettelsen av naturreservatet er å bevare et stort og relativt lite påvirket skog- og landskapsområde, som representerer fattige til middels rike skogtyper med gran og furu i lavereliggende trakter over marin grense i Sørøst-Norges grunnfjellsstrøk. Området har særskilt betydning for biologisk mangfold. Det er en målsetting å beholde verneverdiene i mest mulig urørt tilstand, og eventuelt videreutvikle dem.

I naturreservatet er det forbud mot å foreta noe som forringer verneverdiene angitt i verneformålet. Vegetasjonen er vernet mot skade og ødeleggelse. Dette gjelder også for dyrelivet, herunder reirplasser og hiområder. Det er i verneforskriften § 3 andre ledd bokstav c fastsatt forbud mot ethvert tiltak som kan endre naturmiljøet, som f.eks. oppføring av bygninger, anlegg, gjerder, andre varige eller midlertidige innretninger mv.

Bruk av naturreservatet til teltleirer, idrettsarrangementer eller andre større arrangementer er forbudt, jf. verneforskriften § 3 andre ledd bokstav d. Etter § 7 bokstav a kan forvaltningsmyndigheten etter søknad gi dispensasjon til avgrenset bruk av naturreservatet for aktiviteter nevnt i § 3 bokstav d.

Miljødirektoratets vurdering

Gjennom verneprosessen er det tatt konkret stilling til hvilke vernebestemmelser og hvilket restriksjonsnivå som skal gjelde i naturreservatet. Gaupesteinmarka naturreservat er et område av stor betydning for naturopplevelser og friluftsliv, og det går flere stier og skiløyper gjennom området.

I den kongelige resolusjonen er orienteringsaktiviteter spesielt vurdert for dette området. Det vises til at det er viktig at denne typen aktivitet kan kontrolleres av forvaltningsmyndigheten, slik at man kan unngå sårbare områder og sårbare tidsperioder. Ulike typer natur vil ha ulik grad av sårbarhet, dette vil også variere etter tidspunkt på året. Det vises til at området Gaupesteinmarka er benyttet til orientering i mange år, og at det har vært O-kart i området siden 1970-tallet. Det settes årlig ut turorienteringsposter for allmennheten. Både Statsforvalteren og Miljødirektoratet har i sin tilrådning vist til at utsetting av turorienteringsposter ikke omfattes av forbudet mot idrettsarrangementer og andre større arrangementer, men at orienteringsløp krever dispensasjon fra vernebestemmelsene.

Det er i verneforskriften § 7 tatt inn en bestemmelse som åpner for at det kan gis dispensasjon for avgrenset bruk av naturreservatet til slike arrangementer. Dette innebærer at det gjennom verneprosessen er tatt stilling til at det skal kunne gjennomføres arrangementer i naturreservatet, men at dette skal skje etter en konkret vurdering av forvaltningsmyndigheten, og med mulighet for å stille vilkår til gjennomføringen.

Statsforvalteren har vurdert effekten av påvirkninger tiltaket kan ha på naturverdier i hele naturreservatet, og har ut fra denne vurderingen stilt vilkår om at postene skal utplasseres slik at de intakte lavlandsmyrene ikke blir berørt. Statsforvalteren viser til at dette er en naturtype som er svært viktig å bevare, blant annet fordi den gir grunnlag for et rikt biologisk mangfold, deriblant flere sjeldne og truede arter. Den gamle barskogen i naturreservatet tåler generelt mer aktivitet, med mindre det er særlig fuktige områder som vil være mer utsatt for slitasje. Statsforvalteren har vurdert at et begrenset antall deltakere, og med mulighet for selv å velge trasé mellom postene, vil arrangementet ha få negative konsekvenser for naturtypen.

Miljødirektoratet finner ikke grunnlag for å overprøve Statsforvalterens vurdering av arrangementet. Det er vist til at de registrerte rødlistede artene i naturreservatet er gjort i de midtre og nordre delene av naturreservatet, et godt stykke unna arena for orienteringsløpet. Vurderinger av hvilke deler av området som tåler slike arrangementer er en sentral del av vurderingen etter § 7 bokstav a, sammen med omfang og tidspunkt. Verneforskriften § 3 har en dyrelivsfredning som innebærer at dyrelivet er vernet mot skade, ødeleggelse og unødige forstyrrelse. Dette tilsvarer bestemmelsen i naturmangfoldloven § 15 som gjelder generelt. Vurderingen av påvirkningen dyrelivet i området, er en del av vurderingen av tiltakets påvirkning på verneverdiene. Statsforvalteren har vurdert faren for forstyrrelse av hekkende arter, og viser til at det ikke er registrert hekkende rødlistede fuglearter i denne delen av naturreservatet. I tillegg at det er en begrenset del av naturreservatet som blir berørt, og at en eventuell forstyrrelse vil være midlertidig.

Miljødirektoratet mener at de vilkår som er satt til gjennomføring av arrangementet ivaretar hensynet til verneverdiene i naturreservatet, og stadfester Statsforvalterens tillatelse til gjennomføring av Smaalenenløpet som omsøkt. Klagen tas ikke til følge.

Det legges vekt på at det gjennom verneprosessen er vurdert at området fortsatt skal kunne brukes til orienteringsaktiviteter, og at det er gjort en konkret vurdering av aktuelt område for løpet og antall deltakere, og at planlagt plassering av postene er egnet til å kanalisere deltakerne utenfor de mest sårbare områdene i naturreservatet.

4. Klagerett

Vedtaket er endelig, og dere kan ikke klage på vedtaket.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur

Knut Fossum
seksjonsleder

Tone Lise Alstad Eid
seniorrådgiver

Tenk miljø - velg digital postkasse fra e-Boks eller Digipost på www.norge.no.

Kopi til:

Statsforvalteren i Oslo og Viken

Postboks 325

1502

MOSS

Indre Østfold Orienteringsklubb v/Thomas Bedin

Øyenveien 8

1825

TOMTER